

№ 276. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-strategichnogo-planu-diyalnosti-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-do-2027-roku> (дата звернення: 26.08.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-532-0-10>

УКРАЇНСЬКЕ ОСВІТНЄ ЗАКОНОДАВСТВО: ЗМІСТОВНІ АКЦЕНТИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Деревянко Наталія Зеновіївна

доктор філософії в галузі права, доцент,

декан юридичного факультету

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка С. Дем'янчука»*

м. Рівне, Україна

Стратегічний курс України на повноправне членство у Європейському Союзі, зумовлює необхідність системних реформ практично у всіх сферах суспільного, політичного та економічного життя української держави. Масштабність завдань пов'язаних з євроінтеграцією підтверджується, зокрема, «Планом заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення ЄС 2024 року», що був затверджений Кабінетом Міністрів України у березні 2025 року [1]. Цей документ містить понад 380 заходів, спрямованих на виконання рекомендацій Єврокомісії, що були представлені у згаданому Звіті і розподіляються у межах шести Кластерів та за окремими сферами, у тому числі у Кластері 3. «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток», який включає Розділ 25. «Наука та дослідження» та Розділ 26. «Освіта та культура».

Зокрема, Європейська Комісія рекомендує у сфері науково-дослідної діяльності: 1) активізувати зусилля для використання можливостей, передбачених Рамковою програмою Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»; 2) забезпечувати створення адміністративних умов для розроблення регіональних стратегій смарт-спеціалізацій; 3) посилити взаємодію науки та бізнесу, а також підвищити рівень комерціалізації результатів досліджень, зокрема шляхом прийняття спеціального законодавства щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій.

Своєю чергою, у сфері освіти Європейська Комісія рекомендує українському уряду: 1) розробити план заходів щодо механізму збору, аналізу та обміну статистичними даними для цілей освіти та навчання; розпочати виконання плану заходів з оптимізації мережі закладів освіти; 3) забезпечити виконання законодавства про дошкільну освіту; 4) забезпечити прийняття нормативно-правових актів про професійну освіту; 5) продовжувати зміцнення потенціалу місцевих муніципалітетів для ефективного планування, розроблення та реалізації стратегій інклюзивної освіти з активним залученням громадськості до процесів прийняття рішень.

Аналіз змісту відповідних рекомендації дозволяє стверджувати, що з точки зору наших європейських партнерів державна політика України у сфері науки і освіти не повною мірою використовує адміністративно-правові механізми для оптимізації відповідної сфери та наближення її до європейського рівня. Зокрема, розроблення регіональних стратегій смарт-спеціалізацій, посилення взаємодії науки та бізнесу і підвищення рівні комерціалізації результатів досліджень Європейська Комісія прямо пов'язує зі створення відповідних адміністративних умов вирішення вказаних завдань. Своєю чергою, сформульовані Єврокомісією рекомендації у сфері освіти також можливі до реалізації у разі належного адміністративно-правового забезпечення. Зокрема мова про: 1) унормування системи показників освітньої статистики України у відповідності із стандартами ЄС; 2) забезпечення законодавства про дошкільну освіту підзаконними нормативно-правовими актами; 3) ухвалення нормативно-правових актів про професійну освіту (відбулося 21.08.2025 р.).

Означене надає підставу стверджувати, що на часі напрацювання нової, релевантної вимогам і завданням євроінтеграції, політико-правової моделі реалізації державної політики у сфері науки і освіти, важливим елементом якої справедливо вважати адміністративно-правове забезпечення процесів реалізації відповідної політики та функціонування окремих суб'єктів українського освітнього простору. Принагідно наголосимо, що застосовуючи поняття «адміністративно-правове забезпечення» беремо до уваги його трактування як одного з основних різновидів державного впливу на певні суспільні відносини шляхом забезпечення такого впливу організаційно-правовими засобами упорядкування й здійснення цього впливу [2, с. 71].

Окремо звертає на себе увагу той факт, що ані Розділ 25. «Наука та дослідження», ані Розділ 26. «Освіта та культура» не містять рекомендацій, щодо модернізації або приведення у відповідність до європейських канонів діяльності закладів вищої освіти. Якщо звісно не брати до уваги рекомендації заходів з оптимізації мережі закладів

освіти, на яку уряд відреагував зобов'язанням «розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до деяких законів щодо створення передумов для модернізації мережі закладів вищої освіти» [1, с. 92]. Відсутність спеціальної уваги до вищої освіти у контексті євроінтеграції у «Плані заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення ЄС 2024 року», на нашу думку, є (щонайменше) певною прогалиною, оскільки якісна вища освіта є одним з наріжних каменів поступу суспільства та економічного розвитку. Втім, на практиці маємо чіткі рекомендації ЄС щодо дошкільної освіти і професійної освіти і жодної згадки про вищу освіту.

У зв'язку з вказаним, звернемо увагу на такий фундаментальний документ, як-от «План України: Ukraine Facility (2024–2027)», який визначено, як один з інструментів «для відновлення, реконструкції та модернізації України, який може паралельно прискорити шлях України до набуття членства в Європейському Союзі» [3, с. 6]. Автори цього документу наголошують, що «План визначає ключові реформи, які будуть проведені у наступні роки, включаючи полегшення координації з донорами, сприяння узгодженості та прозорості спільних зусиль у відновленні в Україні, а також мобілізацію та оптимізацію ресурсів донорів та приватних інвесторів для відновлення, реконструкції та модернізації» [3, с. 8]. Зокрема, у Плані порушується тема освітніх реформ, втім у цьому контексті, на жаль, не згадується вища освіта. Натомість автори Плану вказують, що «для розв'язання проблем у сфері освіти Уряд доповнить поточні реформи ініціативами, спрямованими на адаптацію освітніх послуг (зокрема, у сфері професійної освіти) до воєнних та післявоєнних викликів, що включатиме розробку програм перепідготовки кадрів та визначення компетенцій, необхідних для відновлення пошкодженої інфраструктури, розбудову безпечного та інклюзивного освітнього середовища для доступу до якісної освіти, у тому числі здобуття освіти безпосередньо в закладах освіти, що сприятиме підвищенню якості освітніх послуг на всіх рівнях та поверненню громадян України з-за кордону» [3, с. 137]. Ця розлога декларація про освітні реформи зрештою фіналізується описами Реформи 1. «Удосконалення професійної освіти» і Реформи 2. «Вдосконалення дошкільної освіти».

Означена ситуація викликає певні питання, зокрема і тому, що чинна «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» прямо обумовлює обов'язок сторін Угоди сприяти розвитку співробітництва в галузі освіти. Зокрема, ст. 431 цієї Угоди визначає, що «сторони

зобов'язуються активізувати співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: а) реформування та модернізації систем вищої освіти; б) сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; с) підвищення якості та важливості вищої освіти; d) поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; е) розширення можливостей вищих навчальних закладів; f) активізації мобільності студентів та викладачів; g) увага приділятиметься співробітництву в галузі освіти з метою спрощення доступу до отримання вищої освіти» [4]. Як бачимо, зміст співпраці у сфері в галузі вищої освіти доволі широкий і на нашу думку відповідний перелік має становити основу і взаємодії з європейськими партнерами, і визначати стратегію розвитку вищої освіти в Україні.

Переконані, що у зв'язку з означеним вище маємо очевидні аргументи для оновлення чинної «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» [5], яка була ухвалена буквально у переддень початку масштабної російської агресії щодо України і вочевидь не відповідає реаліям та викликам сьогодення та повоєнного майбутнього України, зокрема євроінтеграційним завданням в освітній сфері. Натомість, уклавши актуальну стратегію розвитку вищої освіти в Україні, держава й академічна спільнота отримали ту саму політико-правову модель реалізації сучасної і зваженої державної політики у сфері науки і освіти, яка стала б основою для напрацювання адміністративно-правове забезпечення діяльності вищої освіти модернізованої та у відповідності з європейськими традиціями.

Література:

1. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 300-р. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.08.2025).

2. Борко А. Л. Поняття і основні риси адміністративно-правового забезпечення функціонування судової системи України. *Публічне право*. 2013. № 2 (10). С. 71–77

3. План України: Ukraine Facility (2024–2027). Міністерство економіки України. 2024. 380 с. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 23.08.2025).

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної

енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 23.08.2025).

5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.08.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-532-0-11>

ВИШ-ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ У ПЕРІОДИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Діденко Лариса Віталіївна

кандидат філософських наук, доцент,

*доцент кафедри філософії гуманітарних наук філософського
факультету, Київський національний університет імені Тараса*

Шевченка

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1734-0055>

У попередні епохи виш-викладання здебільшого розуміли як передавання базових фахових теоретичних положень молодшим поколінням. Класична {«німецька»} модель проведення навчальних занять – як лекційних [1, с. 82–83], так і семінарських – сьогодні виявляється малоефективною як у звичайних умовах, так і в умовах невизначеності. Причини цього різноманітні: 1) зміна налаштувань здобувачів виш-освіти щодо опанування фахових навчальних матеріалів {поколіннєвий аспект}; 2) варіативність складності навчальних матеріалів – від їх спрощення до ускладнення {ситуативно-трендовий аспект}; 3) різноманіття прийомів транслювання знань і перевіряння рівня сформованих компетенцій {педагогічно-контролювальний аспект}; 4) несподівана паралельність траєкторій розвитку виш-викладача та окремої групи/потoku здобувачів {індивідуальний аспект}.

Усталена формула виш-викладання для більшості навчальних дисциплін {залежно від їх профілю – гуманітарного, соціально-